

บทที่ 6

บทสรุปและขอเสนอแนะ

สรรพสิทธิ์คำฉันท์เป็นบทพระนิพนธ์ของกรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส ทรงแต่งตามคำขุลาอาษาของพระองค์เจ้ากปิธลาชาติติกุมารในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว สรรพสิทธิ์คำฉันท์มีที่มาจากสรรพสิทธิชาดก ซึ่งสันนิษฐานว่าพระภิกษุชาวเชียงใหม่เป็นผู้แต่งราวปี พ.ศ. 2000-2200 ต้นฉบับสรรพสิทธิชาดกเป็นคัมภีร์ใบลานภาษาบาลีจารด้วยอักษรขอม เท่าที่ปรากฏหลักฐานที่หอสมุดแห่งชาติมีทั้งหมด 11 ฉบับ เป็นการคัดลอกต่อ ๆ กันมาเพราะเนื้อความแต่ละฉบับกล่าวตรงกัน พระภิกษุชาวเชียงใหม่รูปนั้นคงได้เค้าเรื่องมาจากนิทานสันสกฤตอีกทอดหนึ่ง เข้าใจว่าเป็นตำนานท้าววิกรมาทิพย์ซึ่งเป็นนิทานเก่าแก่ของอินเดีย และเหมิวิชยไครวรรวมไว้ในกถารัตนการ ทั้งนี้เพราะทางมีลักษณะเป็นนิทานซ้อนนิทาน โดยเฉพาะเนื้อเรื่องในนิทานหลักเหมือนกันมาก ส่วนนิทานซ้อนในสรรพสิทธิชาดกซึ่งเป็นนิทานปริศนา มีแนวคิดเช่นเดียวกับในนิทานเวตาลปัจจุบันวิศติ ซึ่งเป็นนิทานสันสกฤตอีกเรื่องหนึ่ง แสดงว่า ผู้แต่งสรรพสิทธิชาดกคงได้ยืมได้ทั้งนิทานสันสกฤตเหล่านั้นโดยการเล้าลือต่อกันมา แลวนำมาปรับปรุงแต่งให้เข้ากับคตินิยมคนไทยในรูปแบบของนิทานชาดก

สรรพสิทธิชาดกเป็นนิทานชาดกเรื่องที่ 40 ในปัญญาสาชดก หนังสือชาดกเป็นเรื่องสั่งสอนคติธรรม คนส่วนมากเชื่อกันว่าเป็นเรื่องราวของพระพุทธเจ้าในอดีตชาติ แต่ความจริงหาเป็นเช่นนั้นไม่ ชาดกเป็นเพียงนิทานโบราณที่พระพุทธองค์หรือพระสงฆ์ในสมัยหลังนำมาเล่าประกอบคำสอน เพื่อให้พุทธศาสนิกชนเข้าใจหลักธรรมได้ชัด เจนแจ่มแจ้งยิ่งขึ้นเท่านั้น ชาดกจึงเป็นแหล่งรวบรวมนิทานโบราณอีกโสดหนึ่ง ซึ่งเป็นประโยชน์มากสำหรับผู้สนใจวิชาคติชนวิทยา เพื่อศึกษาสภาพสังคม ประเพณี การปกครอง ความเชื่อ ฯลฯ นอกเหนือจากคติธรรมดังกล่าว

แม้สรรพสิทธิชาดกจะเป็นหนังสือศาสนาที่ค่อนข้างเคร่งขรึม เน้นหลักธรรมว่า "ฟังชนะทุกสิ่งด้วยสติปัญญา" เมื่อกรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรสทรงนำเค้าเรื่องมาแต่งสรรพสิทธิ์คำฉันท์ พระองค์ได้ทรงปรับปรุงแต่งเนื้อเรื่องให้สนุกสนานยิ่งขึ้น เริ่มจากยุคกษัตริจักร์ลักนางสุพรรณโสภาจนจบเรื่อง เป็นโครงเรื่องประเภทประโลมโลก หรือจักร ๆ วงศ์ ๆ

ที่คนไทยรู้จักกันดี ที่สำคัญคือพระองค์ทรงยกเค้าเรื่องเดิมไว้ทั้งหมด ทั้งแก่นเรื่อง โครงเรื่อง และลักษณะนิสัยตัวละคร และทรงเน้นองค์ประกอบเหล่านี้ให้เด่นชัดยิ่งขึ้นกว่าเดิม แม้เรื่องเสริมต่าง ๆ ส่วนมากจะเป็นเรื่องที่ปรากฏในวรรณคดีที่มีชื่อเสียง และมีความสัมพันธ์ต่อ กรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส เช่น ปญญาสชาดก สมุทรโฆษคำฉันท์ ลิลิตพระลอ และ รามเกียรติ์ เป็นต้น แต่พระองค์ทรงหยิบยกเหตุการณ์ต่าง ๆ จากวรรณคดีเหล่านั้นมาปรุง แต่งสรรพลิตีคำฉันท์ได้อย่างเหมาะสมและแนบเนียน คุสอศคสองกลมกลืนกันตลอดทั้งเรื่อง แสดงถึงพระอัจฉริยะของพระองค์ในงานนิพนธ์อย่างแท้จริง นอกจากนี้ เรื่องเสริมต่าง ๆ ยังให้ความรู้แก่อ่านหลายด้าน เป็นต้นว่า พฤษศาสตร์ สัตวศาสตร์ และโหราศาสตร์ เป็นต้น

การใช้ภาษานับเป็น เรื่องที่ดีเด่นที่สุดในสรรพลิตีคำฉันท์ ทุกบททุกตอนเพียบพร้อม ด้วยคุณค่าด้านวรรณศิลป์ มีการเล่นเสียงสัมผัสอย่างแพรวพราว สีสาวจิงหะที่เหมาะสมกับเนื้อเรื่อง การเล่นคำหลายแบบหลากชนิด เช่น เล่นคำซ้อน คำซ้ำ โดยเฉพาะการเล่นคำชุดประเภท กลบท จักว่าไพเราะมากที่สุด ทุกถ้อยคำก่อให้เกิดอรรถกถาทั้งด้านเสียงและความหมาย ด้าน การเสนอภาพพจน์ด้วยกลวิธีเปรียบเทียบและโวหารแบบต่าง ๆ ล้วนช่วยสร้างจินตภาพและ โนม่นาวจิตใจผู้อ่านให้ซาบซึ้งในรสวรรณคดีมากยิ่งขึ้น แม้การพรรณนาอารมณ์เศร้าของตัวละครซึ่งแสดงออกได้ยากที่สุด กรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรสก็ทรงพรรณนาได้อย่างสะเทือนใจ โดยทรงใช้ธรรมชาติเปรียบเทียบ ซึ่งเป็นกลวิธีที่ละเอียดอ่อนและคมคายยิ่ง

กล่าวได้ว่า สรรพลิตีคำฉันท์เป็นวรรณคดีที่ดีเด่นทั้งด้านเนื้อหาและการใช้ภาษาอัน สูงส่ง แสดงให้เห็นถึงลักษณะวรรณคดีที่ดัดแปลงมาจากนิทานชาดกได้เป็นอย่างดี กวีใดที่ทำได้เช่นนี้ ต้องมีความสามารถมาก อาศัยทั้งจินตนาการปรุงแต่งเนื้อเรื่องให้อ่านสนุก แต่ยังคงเค้าเรื่องเดิม และความรอบรู้ในการใช้ภาษาได้อย่างวิเศษ ในยุครัตนโกสินทร์เห็นจะมี กวีดังกล่าวเพียงพระองค์เดียว คือ กรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส เท่านั้น

ขอเสนอแนะ

จากการศึกษาสรรพสิทธิ์คำฉันท์กับสรรพสิทธิชาดก ผู้วิจัยได้ขอคิดและแง่มุมที่น่าจะมีผู้สนใจคนคว้าวิจัยต่อไป จึงใคร่เสนอแนะดังนี้ คือ

1. ท่านที่มีความรู้ด้านภาษาลืออักษรขอม น่าจะแปลสรรพสิทธิชาดกฉบับต่าง ๆ ออกเป็นภาษาไทย เพื่อเป็นวิทยาทานแก่ผู้สนใจและสะดวกในการศึกษาค้นคว้าต่อไป
2. ศึกษาการแพร่กระจายของสรรพสิทธิชาดกฉบับต่าง ๆ เช่น ฉบับกัมพูชา ฉบับพม่า ฉบับลาว รวมทั้งที่เป็นนิทานพื้นบ้านของไทย เช่น คำสอนกกระจาย เป็นต้น การศึกษาแนวนี้จะทำให้เราทราบประวัติความเป็นมาของสรรพสิทธิชาดกได้ถูกต้องและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น
3. ศึกษาสรรพสิทธิ์คำฉันท์ควบคู่กับสมุทรโฆษคำฉันท์ในแนววรรณคดีเปรียบเทียบ เพราะวรรณคดีทั้ง 2 เรื่องมีความคล้ายคลึงกันมาก ไม่ว่าจะเป็นด้านคำประพันธ์ เนื้อหาเรื่อง ที่มา และกวีผู้ประพันธ์ แต่ต่างกันที่ว่า สมุทรโฆษคำฉันท์ได้รับการยกย่องและจัดเป็นวรรณคดีประเภทคำฉันท์ยอดเยี่ยม ส่วนสรรพสิทธิ์คำฉันท์กลับได้รับความสนใจน้อยมากและไม่ค่อยแพร่หลาย การศึกษาเชิงเปรียบเทียบนี้จะช่วยชี้ให้เห็นถึงคุณค่าของสรรพสิทธิ์คำฉันท์ได้เป็นอย่างดี

ศูนย์วิทยพัชรากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย